

ANADOLU'DA İSLÂMÎ DÖNEMDE TEŞEKKÜL EDEN TÜRK DESTAN LARINDAKİ KADIN TIPLER

Hasan KOKSAL*

Yeryüzündeki insanların farklılıklarının, kültürel farklılıktan ileri geldiği bir realitedir. Kültürleri değişikçe insanlar da değişmektedir.

Destanlardaki kahramanlar, tarihî kişiliğe sahibolmakla birlikte, yaşadıkları toplumun düşünce ve inançlarını, tip olarak kendi üzerlerinde toplarlar.

Biz. bu incelememizde Anadolu'da îslâmî dönemde teşekkül eden Türk destanlarındaki kadın tiplerden bahsederken değişik kültürlerin etkisi altında beliren karakterlere temas edeceğiz.

İslâmî dönemdeki kaynakların özünde îslâmî inanç yatmaktadır. Gazânâme, Gazâvalnâme, Fetihname, Sefernâme, Zaferaâme ve Nusretnâme gibi eserlerin yazılması, tamamen bu gayeye matuf destanlardır. Zira din uğruna savaşan müslümana "Gazi" denir¹. Hz. Muhammed, şehitlikle gaziliğin faziletlerini hadîslerinde tekrar eder ve Kur'an-ı Kerim'de, cihâdî emreden değişik âyetler yerahr².

Türkler. Araplar'ın birçok teşebbüslere rağmen başaramadıkları Anadolu'nun îslâmlaştırılması hareketini, ardı arası kesilmeyen mücâdeleler sayesinde gerçekleştirmişlerdir. Bu gaza, Fatih Sultan Mehmet'in ordularının İstanbul'u fethetmeleri üzerine asıl gayesine erişmiştir. Alt sınırını VIII. yüzyıl olarak aldığımızda 1453 yılına kadar geçen bu sekiz nızyıllık mücadelelerin tarihî ve epik hâtıralarını konu edinen değişik destanlar meydana gelmiştir. Bu kahramanlık destanlarından Battalname, Danişmendnâme ve Sallıknâme'nin. konuları yanısıra yer ve şahıs adlarıyla da yakın benzerlikler arze iliklerini görüyoruz.

Bu destanlar meydana gelirken, taslaklarını birbirlerinden almış olabilecekleri kanaatindeyiz. Ancak her destan, çekirdeğini meydana getiren tarihî olaylar zincirinin teşekkülünden en az beş yüzyıl sonra ortaya çıkar. Malatya Emiri Ömer'in ölümüne kadar (863) süren, Malatya Emirliği'nin en parlak devirlerine ait Arap-Bizans çarpışmalarının akisleri, Batta] Gazi destamndaki tarihî olayların en önemlilerini teşkil etmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi.

¹ Mehmet Zeki Pakulin, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.I, s.654.

² Nisâ Süresi, âyet 100; Bakara Süresi, 3yct 190,191, 193. 218.

XIV-XV. yüzyıllar arasında kaleme alındığını kabul ettiğimiz bu destanı, masal öğeleri hâkim olmakla birlikte kısmen Gazâyatnâmelere veya Fetihnamelere benzetebiliriz. VII. yüzyıl ile XII. yüzyıl arasındaki bazı tarihî olaylar (Müslümanlarla Bizanslılar'm çarpışması) bu destimin ekirdiğini meydana getirmektedir. Bu ekirdek etrafında mitik, epik, mistik ve masal unsurları teşekkül etmiştir. Öyleki Battal Gazi 'den önce veya sonra meydana gelen olaylar ve bu olay kahramanlarının özellikleri, efsanevî bir şekilde O'na yüklenmiştir.

İslamiyetten nceki göçebe toplumda kadın; erkek gibi ata biner, ok atar. kılıç kuşanır ve düşmanla ölesiye savaşır. İslâmiyet kabul edildikten sonra-ki yerleşik medeniyete geçiş demektir- kadın; evinin direği, erkeğin vefâlı, sâdık hayat arkadaşıdn ve pasif görevdedir.

Battal Gazi Destanı 'nda iki tip kadını karşılaşıyoruz. Bunlardan bir kısmı, İslâmiyetin etkisi altında, erkeğin dış hayatından ayrı bir dünyada ve ayrı bir nizâm içinde yaşayan İslâm kadını tipi, diğerisi ise epik karakterin özelliklerini taşıyan Alp-kadın tipi.

Önceden Hıristiyan olupta sonradan Müslüman olan kadın kahramanlar arasında bu ikinci gruba girenler pek çok olduğu halde, Müslüman kadınlar arasında bu tiplere pek rastlamıyoruz.

İslâm dini kurallarının, hayatta kadına tanıdığı mevki, evine ve eşine bağlılık, sadakat ve vefâlı olmaktır. Battal Gâzi'nin ilk eşi Zeynep böyle bir tiptir. Güzelliğine ve drstlğine diyecek yoktur. Ancak mücadele konusunda çok pasiftir³. Kayser'in büyük oğlu şeinmas, esir iken, gzellevidlerin gafletinden istifade edip Zeynep Hatun'un yalnız bulunduğu çadıra gelir. O'mın elini kolunu bağlar ve kaçırır. Zeynep, hiçbir mücâdele gücü gsteremez⁴.

Halk hikâyelerinde olduğu gibi, destanlarda da genellikle erkek kahraman Türk, kadın kahraman yabancı millettten olarak verilmekte ve bu tipler, soylu ailelerin kızları veya yakınları olarak tanıtılmakta böylece erkek kahramanın gücü testten geçirilmektedir.

Battalnâme'de Bizans kadın kahramanları, yiğitlikle, binicilikte erkeklerden geri kalmıyan Alp-tipi özelliğine sahip olarak gmlektemiz. Bunlar başlangıçta Hıristiyan beğ kızlarıdır. Gördükleri rüya sebebiyle, esir edilmiş olan Battal Gâzi'yi tanır ve O'na âşık olurlar. Onların bu aşkı. Battal Gâzi'nin ölümden ve zindanlardan kurtulmasına sebeb olur. Battal Gâzi, bu Hıristiyan kızlarını, İslâmiyeti kabul ettikleri için sever ve onlarla evlenir.

Battal Gâzi'nin ikinci eşi Mahpinız, Kayser'in kızıdır. O, Battal'ın tutuklu bulunduğu zindandan kaçmasına yardımcı olurken, bunlan takibeden Bizans askerlerine

³ Yazma, varak 36a (Haza Kitab-ı Seyyid Battal Gazi Rahmetllâhi Aleyh). Fikret Türkmen'in zel Kitaplığı.

⁴ Yazma, varak 41a.

karşı-ki bu askerlerin başında kardeşleri Şemnaş ve Ramin de vardır-kahramanca dövüşür ve askerleri bozguna uğratar⁵.

Battal Gâzi'nin üçüncü eşi, Harcen (Amasya) kalesi komutanı Taryun'un kızı Gülendan'dır. Bu da, namaz kılarken yakalanıp esir alınan BattaTı gördüğü rtiyâ ile taniyan ve O "mı ateşte yakılmaktan kurtaran bir cesaret örneğidir⁶.

Güzelliği kadar silahşörlüğü ile de tanınan Hamiran isimli Hıristiyan beğinin kızı Aden Banu, mücadelede sırtını yere getiren BattaTa tâbi olur. Aden Banu, Kayser'iın kızı Ketayıru Battal'a metheder. Battal müslümanlığı kabul etmesi şartıyla O'nunla evleneceğini ileri sürer, Kctayun kabul etmez, Battal'ı bir uyuşturucu ile uyutup babasının askerlerine yakalattırır. Battal, Kayser'in emriyle kuyuya atılır. Ketayun bu yaptıklarına sonra pişman olur. Battal, kuyudan bir ejderhanın kuyruğuna tutunarsk çıkar. Kelayun müslüman olur ve Battal'la evlenir⁷.

Binadan çıkarılması gereken sonuç: Battal nasıl ki cengâverliği ile erkekler için büyük bir tehlike teşkil ediyorsa, yakışıklılığı ile de aynı şekilde kadınlar için bir cazibe merkezidir. Hiçbir millî ve dinî düşmanlık, hiç bir kadınlık gururu prensesleri dahi ilk bakışta ona âşik olmaktan alıkoymıyor. Müslüman olup O'ınmla evlenen her Hıristiyan kızı evinin kadını oluyor.

Asıl destan metni incelendiğinde, fantastik güçlerin, kahramanların hayatlarında ön planda olduğu görülecektir. Fantastika destanda olması gereken bir unsurdur. Zira liç bir destan tarih kitabı değildir. Bu sebeple destanın her motifini ve her tipini tarihî şahsiyet olarak düşünmek doğru olmaz.

Battalnâme'nin ikinci bir halkası olarak değerlendirebileceğimiz Dânişmendnâme'de, Bizans prensesi Gülnuş Banu, gördüğü rüyada Melik üânişmend'in kendisiyle evlenmek istediğini öğrenir. Gülnuş durumu babasına anlatır. Babası Gülnuş'ı muhafızlar eşliğinde kaleye gönderirken Melik Dânişmend'in arkadaşı Artuhi ile karşılaşrlar. Artuhi, diğer arkadaşlarıyla birlikte muhafızları öldürüp kızı kaçıırır ve Melik Dânişmend'in yanına varırlar. Melik, kızı müslüman olmaya davet eder, ama kız kabul eünez. Melik Dânişmend müslüman oluncaya kadar O'nunla evlenmez. Gülnuş, gördüğü bir rüya sonrasında müslüman olur ve Melik'le evlenir⁸.

Melik Dânişmend'in ihtida ettirdiği (müslüman dinini kabul ettirdiği) ve silah arkadaşı Arluhi ile evlendirdiği Efmmiye, kuvvet, kudret ve kurnazlık yönünden erkeklerden hiç bir farkı olmayan ideal bir kadın tipidir⁹.

³ Yazma, varak 43a.

⁶ Yazma, varak 80a-S3a.

⁷ Yazma, varak 132a-142b.

⁸ İ.Melikolf, La Geste de Melik Danişmend, C.I, Paris 1960. Andrien Maïsonneuve Yayınevi, s.190. 191. 192, 218.

⁹ Melikoff, a.g.c., s.29, 41, 42, 207. 227.

Aynı destanda Gangra fatihi Kara Tegin adlı kahraman da önce Hıristiyan kılığına bürünerek bir papazın kızı olan Meryem Harun'a yaklaşıp. O'na müslüman olmayı kabul ettirdikten sonra O'nunla evlenir¹⁰.

Dânişmendnâme'de, Battalnâme'de olduğu gibi birden fazla kadınla evlilik sözü konusu değildir. Ancak Hıristiyan kızları, önce Müslüman olmaya davet etmek ve onlar bu teklifi kabul ettikten sonra onlarla evlenmek her iki destanda da bir paralellik arz etmektedir. Destan kahramanlarının gösterdikleri hüneler ve Hıristiyan kızlarının rüya yoluyla Hz. Muhammet'i görmeleri ve O'ndan aldıkları telkin, başlangıçta olması mümkün görülmeyen evliliğin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Bu destanların ortaya çıkışı gâyesi-ki Türk ve Müslüman askerlerim Anadolu'nun fethine hazırlamaktır - düşünülürse bir takım hârika olayların anlatılmalarda yer alması olağan karşılanmalıdır.

XV. Yüzyılın sonlarında kaleme alınan Saltuk-nâme'yi Battalnâme ve Danişmendnâme destanlarının son halkası olarak değerlendirebiliriz. Ancak burada, diğer iki destanda gördüğümüz kadın tiplerine rastl aya iniyoruz. Sarı Saltuk yeryüzüne ilâhi bir görevle geldiğinden O'nun gâzâ yapmayı pasif kalması ve ev haline bağlanması doğru değildir. Sarı Saltuk bir ara Edirne'de otururken kulağma "biz seni dünyaya oturmak için değil, gâzâ yapmak için gönderdik" diye bir ses gelir¹¹. Nitekim O, bir dervişgâzi(eren) tipine uygun olarak Anadolu dışında Dobruca, Eflak, Boğdan, Almanya, Romanya, Kırım, Kuzey Rusya, Habeşistan, Hindistan, Türkistan, Frengistan... diyarlarına seferler yapar ve Fas., Tunus, Cezayir, Mısır gibi Kuzey Afrika ülkelerine ziyaret için gider¹².

XV. yüzyılın ortalarında veya ikinci yansında yazıya geçirilen¹³ Dede Korkut'ta ev hayatı bakımından kadınlar tasnife tabi lutuUmuşsa da onlar da erkekler gibi aynı karakterde ve aynı derecede kahramandırlar Kadın bir haz ve aşk konusu olarak ele alınmaz¹⁴. Bu devredeki sosyal hayat, mücadeleci olmayı gerektiriyor.

Bu hikayelerden (destanlardan). Kam Büre Bey-oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda, Bamsı Beyrek'in "beşik kertme" nişanlısı. Bay Bican Bey kızı Banı Çiçek'in göze çarpan meziyetleri, at yarıştırması, ok atması ve nişanlısı ile güreş tutinasıdır¹⁵.

Kanlı Koca-oğlu Kanturalı Boyu'nda da; babası, Kanturalı'yı evlendirmek istediğinde, oğlan şu vasıfta bir kız ister; "Baba. ben yerimden doğrulmadan o kalkmış.

¹⁰Meİlkoff, a.g.e..s.183.

¹¹ Yrd.Doç.Dr.Kemal Yüce, **Saltuknâme'de Tarihî, Dinî ve Efsanevî Unsurlar**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınlan; 832, Ankara 1987, s.357.

¹² Geniş bilgi için bkz. Yüce, a.g.e. s.331-379

¹³ Dr. Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, Ankara 1958, s.56.

¹⁴ Prof.Dr.Mehmet Kaplan "Dede Korkut Kitabında Kadın", **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I**, Dergah Yay., İstanbul 1976. s.41

¹⁵ Orhan Saik Gökyay, **Dede Korkut Hikayeleri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınlan: 252. Ankara 1986. s.55

ayağa dikilmiş olmalı; ben karakoç aüma binmeden o binmiş olmalı; ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı." Babası : "Oğul sen kız istemezsin bir cilasin bahadır isteimışsin. Onun sırtından, yiyessin, içessin, hoş geçinesin"¹⁴ der. Kanturalı : "Evet, canım baba, öyle isterim. Yoksa vara sın, bir cicibici Türkmen kızını alasin üzerine düşeyim, karnı yırtıla..." diye karşılık verir¹⁶. Kendisi ve babası İç ve Dış Oğuz'u dolaşırlar, uygun birini bulamazlar. Sonunda Trabzon Tekfuru'nun kızı Selcan Hatun'u almaya karar kılarlar. Ama kızı almak isteyen üç imtihandan geçmesi, "kağan aslan", "kara boğa" ve "kara buğra"¹⁵ isimli ejderhaları öldürmesi islenmektedir. Kanturalı, ejderhaları öldürür ve kızı alıp yedi gün, yedi gece yürür. Kanturalı uyurken. Selcan Hatun^hu sevip de alamyıanlarını baskınına uğrar. Zaten Trabzon Tekfuru da kızını verdiğine pişman olmuştur, Selcan Hatun Kanturalı\ı uyandırır. İkisi iki yandan kâfirlerle döğüşürler. Kanturah'nın atını kâfirler oklarlar. Selcan Hatun Kanturalıyı atının terkesine alıp kaçıır. Kanturalı, Selcan Hatun'un kendisini kurtardığını Oğuz'da anlatacağını düşünür ve karısına: "Gözüm döndü, gönlüm gitti, öldürürüm seni" der. Selcan Hallin: "Öğünirse er öğünsün aslandır. Öğünmeklik avratlara bühtandır. Öğünmekle avrat er olmaz..." diye güvence verirse de Kanturalı O'nn öldürmekte kararlıdır. Nihayet kız. kızar ve: ""Mere kaval oğlı kaval, men aşağı kulpa yapışırum, sen yukarı kulpa yapışırsun. Mere kaval oğlı. olunla mı. kılıcınla mı, gel berü söyleşelim" diye bağırır. Tepeye çıkıp doksan okunu sadakından yere döker. Temrenli okla almaya kıyamaz, iki okun temrenim çıkar. Bir ok atar, Kanturalı'nın başını sıyrır geçer. Kanturah, Selcan Hatun "un kendisine kıyamadığım anlar ve barışırlar.

Bu misâller bize gösteriyor ki; Oğuz Beyleri'nin kadınları, yiğitle erkeğe baş koşmaktadırlar. Bu hikâyelerden yalnız Duha Koca-oğlı Deli Dümnül Boyıfında kadının kocasına karşı duyduğu aşk veya bağlılık hissi, hâkim bir tem olarak gözüküyor¹⁷,

Bu dört destanda da dikkatimizi çeken en önemli nokta, eşya gibi alınıp satılan ve erkeğine ihanet eden bir kadın tipine rastlanmamasıdır. Halbuki Anadolu'da yaygın okuyucu ve dinleyici bulan Arap menşeli Eba Müslim destanında, grup halinde savaşan kadınların yanı sıra hediye edilen, alınıp satılan, erkeğinin inalinı alıp kaçan ve şarkı söylemeyi, eğlence tertip etmeyi kendilerine meslek edinmiş kadın tipleri de vardır¹⁸ *

Bu konuda, Şemsettin Günaltay'm Abbasilerin son dönemlerindeki kadın ve aile yapısı hakkındaki şu tesbiti oldukça enteresandır:¹⁹

"İçtimai hayatın sarsıldığı aile yapısından anlaşılmaktadır. Çeşit çeşit milletlere mensup cariyelerin toplandıkları evlerde aile mefhumu lamamiyle mahiyetini kaybediyordu. Sürü sürü kadınlar arasına atılan erkeklerde insanî necip hisler, yerlerini

¹⁴ Gökyay, a.g.c, 133

¹⁷ Prof.Dr.Mehmet Kaplan, a.g.c, s.49

¹⁸ Ferdi, Kitab-ı Eba Müslim (Taşbasması), İstanbul 1325, s.68, 69, 388

¹⁹ Doç.Dr.Kemal Yüce, Ebu Müslim Destanı (Tarihî, Dinî, Efsanevî Unsurları) adlı çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, İzmir, 1997, s.64

hayvani ihtiraslara bırakıyorlardı. Erkekler, karşı oldukları hürmet ve adaleti, muhabbetinde değil infak ve işede müsava ile tefsir ediyorlardı. Bu hal. kadınların hayatında derin (ahavüllere sebep olmuştu. Kadınlar da bir kıskançlık, bir haysiyet duymaksızın kocalarına bizzat cariyeler takdim ediyor, erkekleriyle o kadar alakadar olmuyorlardı. Harun Reşid'in zevcesi Ümmi Cafer, kocasına güzel cariyeler takdim etmek hususunda şöhret olmuştu- Kadının izzeti nefsinin, fikri isteklerini mahveden bu hal kadınlığı ve onunla beraber içtimâî heyeti düşürüyordu. O devirdeki kadın hakkındaki umumi telakkiyi Arapların kör şâiri Ebul Mearri bir beytinde şöyle hülâsa ediyor: 'İyi bilmelisin kadınlar şer ve zındık tuzağıdır. En yüksek şan ve şeref kadınar yüzünden zayii olur.'

Buna karşılık, Anadolu'da Ahi teşkilatının bir kolu olan ve "Bacıyan-ı Rum" diye adlandırılan Anadolu genç kadınlar ve genç kızlar kolunun epik edebiyatta geniş bir yer uuluğunu biliyoruz. Anadolu Selçukluları zamanında kurulan bu teşkilat sayesinde birçok fetih gerçekleşmiş ve kültürel değerler kalıcı olmuştur.

Bacılar, örgücülük, dokumacılık, misafir ağırlama, dinî-tasavvufi faaliyetlerinin yanı sıra askeri faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Ravendi, Harezmlilerle Iraklılar arasında cereyan eden 594 (1197) yılındaki savaşları anlatırken "'Harezmlî kadınlar zırhları giydi ve her kadın elli Iraklı'yı önüne katıp sürüyordu" sözüyle bu Türk kadınlarını, anlatmaktadır²⁰.

Bütün Türk boyları arasında yayılmış olan köroğlu destanları (hikâyeleri)nin bugüne kadar 100 kolu tasnif edilmiştir²¹. Bu kolları iki büyük grupta toplanabilir: Birinci grupta Türkmen, Özbek, Tatar, Karakalpak varyantları; ikinci grupta Kafkasya. Anadolu ve Balkan varyantları yer almaktadır. Her iki gruptaki anlatmalarda yakın benzerliklerin yanı sıra önemli farklar da mevcuttur²².

Anadolu anlatmasında destanın kahramanı Köroğlu, Prof.Dr.Mehmet Kaplan'a göre bir eşkiya²³, Pertev Naili Boratav'a göre bir Anadolu Celâlisidir²⁴. Bilindiği gibi. "Celâli İsyanları" Osmanlı İmparatorluğu" nda, XVI. ve XVII. yy.larda Anadolu'da çıkan isyanların genel adıdır.

Metinlerden hareket ederek bu tür mânâlar çıkarmak mümkündür, ancak halk Köroğlu'nu halis bir Alp tipi olarak kabul etmektedir.

Köroğlu anlatmalarında kadın tipler, genelde soylu ailelere mensup kişiler olarak tanıtılmaktadır. Öyle ya, Türk toplumunun genel özelliklerini yansıtan Köroğlu gibi

²⁰ Dr.Mikâil Bayram. Bacıyan-ı Rum, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Tarih Böl. Yayın, Konya 1987, s.3S

²¹ Türk Dili TC Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982, C.5,s.416

²² Türk Dili ve Edebiyatı Ans., C.5. s.417

²³ Türk Edebiyatında Tipler-IV Köroğlu, Fikir ve Sanatta Hareket, Haziran 1979. sayı:4. s.29-34

²⁴ Pertev Naili Baratav. Halk Hikayeleri ve Halk Hikâyeciliği, Ankara 1946, s.94

Anadolu'da İslâmi Dönemde Teşekkül Eden Türk Destanlarındaki Kadın Tipler

yiğit birinin ulaşılması güç biriyle evlenmesi epik unsur için vazgeçilmez bir seçenek olacaktır.

Köroğlu kollarında kendisinden en çok söz edilen kadın kahraman Nigar Hamm'dır²⁵. Çeşitli anlatıcılar, O'nu Osmanlı hükümdarının kızı, Erzurumlu Cafer Paşa'nın kızı veya bir Türkmen kabilesi beyinin kızı olarak tanıtırılar.

Nigâr Hanım, süreklî Çamlıbelde'dir ve Köroğluf nun kalesinde bir "anne" "eş, hanım" ve "otorite" olarak tasvir edilmekte, savaşçı bir özelliğinin bulunmadığı tanıtılmaktadır²⁶.

Köroğlu'nun aynı ismi taşıyan diğer bir eşi, Telli Nigâr'dır. O, Hasan Bey'in âşık olduğu, Akşehir Beyi'nin kızı olarak da anlatılır²⁷. Telli Nigâr'ın diğer Nigar Hanım "dan farklı yanı, evleneceği kişinin kendini ispat etmesini istemesidir. Anlatmada, Hasan Bey ve Telli Nigar Akşehir'den kaçarken, kendilerini, Telli'nin nişanlısı Arap ile Telli'nin yedi kardeşi ve onların ordusu takibederler. Hasan Bey, tek başına onlarla savaşır ve ağır bir şekilde yaralanır. Telli Nigar, Hasan Bey'in kıyafetlerini giyer ve atı "Aşkardora binip savaşı sürdürür. Nigar, yedi kardeşini öldürür.

Bu özellikleriyle Telli Nigar tipi, yukarıda bahsettiğimiz Dede Korkut'taki Kanturah boyunu hatırlatmaktadır.

Köroğlu anlatmalarında tanıtılan diğer bir tip ise "güreşçi, savaşçı(amazon)" kadın tipi olarak adlandıracağımız Dâna Hanım'dır²⁸. Dâna Hanım bir Bey kızıdır Kırk çocuğun içinde bir kız olarak tanıtılır. Evlenme çağı gelince, evleneceği erkeğin kendisini yenmesi şartını ileri sürer. Erkek, bu mücadelede başarısız olursa başı kesilecektir. Burada da Dede Korkut'taki "Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek" boyundaki Banu Çiçek tipiyle yakın benzerlik görülmektedir.

"Köroğlu ve Bolu Bey Kollarında Osmanlı Sultanı'nın kızı Döne Sultan, Köroğlu'nun zindandan kurtarılmasına yardım eden ve sonuçta Çamlıbel'e gidip Köroğlu'nun yardımcısı İsabalı ile evlenen aktif bir tip olarak tanıtılmaktadır"²⁹.

Buradan çıkaracağımız sonuç:

Köroğlu hikâyelerinin temelinde Dede Korkut'ta olduğu gibi Oğuzların büyük destanları vardır. Bu destan, yeni çevre ve devirlere adapte edilerek Köroğlu kolları birer halka olarak eklenmiş ve anlaülageliniştir. Köroğlu destanı bu destanın ortaçağdaki mahallileştirilmesi olarak düşünölmelidir³⁰.

²⁵ Metin Ekici, **The Anatolian Cycle of Küroğlu Stories**, Madison-Wisconsin (ABD). University of Wisconsin, 1996, ss.36-44

²⁶ Metin Ekici, a.g.e.

²⁷ Metin Ekici, a.g.e.

²⁸ Metin Ekici, a.g.e.

²⁹ Metin Ekici, a.g.e.

³⁰ **Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi**, S.419.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Anadolu'da İslâmî dönemde teşekkül eden destanlarda gördüğümüz tipler, pek az istisna dışında Alp-Gâzi karakteri taşırlar. İslâmiyet in eski Arap dinsizliğine karşı ilk mücadelesi Hamzanâme'de. Hazrelî Muhammed'in neslinden olan meşru halifenin talıtm Emeviler'e karşı korumak için verilen mücâdeleler Eba Müslim'de epik bir tarzda işlenirker, Battalnâme, Danişmcdnâme ve Saltıknâme'de de Bizanslılara ve diğer gayri nıüslimlere karşı verilen mücâdeleler temsili olarak anlatılmaktadır. Bu mücâdelelerde, ağırlık erkek kahramanlar etrafında toplanmakla beraber, kadın kahramanların da rolü büyüktür.

Oğuz Destanı'ndan hikâyeieşen Dede Korkut'ta kadm anlayışı, yalnız eski çağlardan kaimi bir hâtıra olarak değil. Anadolu'da yaşanan hayat olarak da gözler önüne serilmektedir. Göze görünmez kuvvetlere inanmayan eski Türkler'in bir manevî kuvvetler dini olan İslâmiyete girişlerini gösteren değişik bölümlerde, kadının erkeğe karşı duymuş olduğu bağıllık hissini aşka has bir karakter kazanmağa başladığı da müşahede ediliyor³¹.

Köroğlu'nda, kahramanların evlendikleri kadınların daima ""soylu" bir aileden geldikleri, ""Alp" karakter taşıyanlardan ziyade bir ana, bir sevgili olarak görülenlerin çoğunlukla olduğu dikkatimizi çekmiştir.

Destanlarımızda gördüğümüz Alp-kadm tipiyle tarihi akış içinde sık sık karşılaşırız. Bunun en bârız örneğini. Millî Mücadele döneminde yaşadık. Bu kadınlar, evinin kadm olmanın yanında: mitinglere katılma, cemiyetler kurma, cepheye silah taşıma, cephane imalathanelerinde ve amele taburlarında çalışma, ordunun giyecek ve yiyecek ihtiyacını karşılama, silahlı mücadeleye katılma gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Vatan-millet sözkonusu olduğunda kadm-erkek bir bütün olmuştur ve olmaya devam edecektir.

³¹ Prof.Dr. Mehmet Kaplan, a.g.m., s.50.